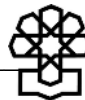

شکست مذاکرات ژنو ۲ در سایه عدم حضور ایران

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده.....	۱
مقدمه.....	۱
سایه سنگین ایران بر نشست ژنو۲.....	۲
حضور قدرتمند هیئت سوریه در نشست.....	۵
نگاهی به وضعیت مخالفان و طرح‌های آنها.....	۷
جبهه‌گیری‌های صورت گرفته در نشست ژنو۲.....	۱۱
مبارزه با تروریسم؛ اصلی‌ترین موضوع کنفرانس ژنو۲.....	۱۴
شکاف میان دیدگاه نمایندگان دولت سوریه و مخالفان در مذاکرات.....	۱۶
اعلام شکست مذاکرات و تعیین تاریخ جدید.....	۲۰
بررسی راهکارهای آمریکا و متحدانش برای آینده سوریه.....	۲۲
نتیجه‌گیری.....	۲۴
منابع و مآخذ.....	۲۵

شکست مذاکرات ژنو ۲ در سایه عدم حضور ایران

چکیده

نشست ژنو ۲ پس از ماه‌ها تأخیر با حضور هیئت دیپلماتیک سوریه و گروهی از مخالفان مقیم استانبول و ۳۰ کشور و نهاد بین‌المللی به مدت ۱۰ روز در شهرهای مونترال و ژنو سوئیس برگزار شد.

در این نشست که تحت تأثیر عدم حضور ایران از همان ابتدا شکست آن پیش‌بینی می‌شد، دولت آمریکا تلاش داشت تا آنچه را که در شورای امنیت سازمان ملل به آن نرسیده بود، از طریق فشار دیپلماتیک و تبلیغاتی به دست آورد. با این حال نشست مذکور بدون هیچ نتیجه خاصی به پایان رسید و طرفین توافق کردند تا در ۱۰ فوریه - ۲۱ بهمن‌ماه - دوباره در ژنو حضور یابند.

مقدمه

نشست ژنو ۲ برای بررسی و حل سیاسی بحران سه ساله سوریه پس از ماه‌ها، تأخیر با حضور هیئت‌هایی از ۳۰ کشور و همچنین برخی سازمان‌های بین‌المللی در شهر مونترال سوئیس برگزار شد. در این نشست، ایران «غایب حاضر» بزرگ بود و عدم حضور هیئت دیپلماتیک کشورمان، عملاً این نشست را تحت تأثیر خود قرار داد.

در این نشست که با مدیریت دبیرکل سازمان ملل و هدایت وزرای خارجه آمریکا و روسیه برگزار شد، شرکت‌کنندگان به ابراز دیدگاه‌های خود در مورد راه‌حل‌های بحران سوریه پرداختند.

اجلاس ژنو ۱ در سال ۱۳۹۱ و با حضور حدود ۸۰ کشور و سازمان بین‌المللی برگزار شد؛ در آن اجلاس در مورد تشکیل «دولت انتقالی با صلاحیت کامل» توافق حاصل شد اما به مرور آمریکایی‌ها به تفسیر ماده اصلی توافقنامه روی آورده و تأکید کردند که این ماده نافی ادامه دخالت و نقش‌آفرینی بشار اسد در آینده سوریه و در نتیجه تشکیل دولت انتقالی است. این در حالی است که روس‌ها و بسیاری دیگر از کشورها معتقدند دولت کنونی سوریه یک دولت قانونی است که باید انتخابات را بر مبنای امکان حضور کاندیداهای دو طرف برگزار کند. این اختلاف عمیق‌ترین مانع بر سر راه موفقیت کنفرانس ژنو ۲ به‌شمار می‌رفت.

این گزارش به تحلیل مواضع اتخاذ شده در جریان برگزاری نشست و ابعاد و زوایای مختلف مربوط به آن می‌پردازد.

سایه سنگین ایران بر نشست ژنو ۲

اقدام نسنجیده و خارج از اصول دبیرکل سازمان ملل متحد در پس گرفتن دعوت از جمهوری اسلامی ایران برای حضور در نشست ژنو ۲ که تحت فشار دولت آمریکا صورت گرفت، به شدت بر نشست افتتاحیه سایه افکند. بسیاری از هیئت‌های دیپلماتیک حاضر در این نشست - بجز عربستان، قطر، ترکیه و مخالفان - عدم حضور

جمهوری اسلامی ایران در این نشست را مهم و غیرقابل چشم‌پوشی ارزیابی کرده و خواستار حضور ایران شدند. حتی دیپلمات‌های آمریکایی نیز به ضرورت حضور ایران اعتراف داشتند، اما به بهانه عدم پذیرش مفاد ژنو ۱ توسط تهران، همچنان اصرار داشتند که ایران پس از پذیرش این مفاد، می‌تواند در نشست حضور پیدا کند.

هیئت‌های روسیه، سوریه، ایتالیا، آلمان و برخی هیئت‌های اروپایی غایب بودن ایران در نشست مذکور را بدون توجیه خوانده و خواستار یافتن راهکاری برای حضور آن در این نشست شدند. علاوه بر مقامات دیپلماتیک، بسیاری از رسانه‌های جمعی جهان، عدم حضور ایران را باعث شکست نشست ژنو ۲ ارزیابی کردند آنها تأکید داشتند که در خوش‌بینانه‌ترین حالت، صرفاً می‌توان دستاورد ناقصی را از این نشست انتظار داشت.

وزارت خارجه جمهوری اسلامی ایران اما همزمان با برگزاری نشست مذکور، با صدور بیانیه‌ای، دیدگاه‌های خود را در مورد تحولات سوریه و نشست ژنو ۲ اعلام کرد که بازتاب گسترده‌ای در رسانه‌ها و تأثیر خوبی بر این نشست داشت. در این بیانیه تأکید شد:

«جمهوری اسلامی ایران تنها راهحل سوریه را راهکار سیاسی از طریق گفتگو میان همه طیف‌های جامعه سوریه می‌داند و بر این اعتقاد است که برای خروج از وضعیت کنونی ضروری است کمیته آشتی ملی با حضور همه گروه‌های معارض، نمایندگان دولت سوریه و نمایندگان آحاد مردم سوریه که در داخل دارای پایگاه اجتماعی هستند، شکل بگیرد. بدیهی است آینده نظام سیاسی سوریه می‌تواند در چارچوب توافقات درون کمیته آشتی ملی ترسیم شود. در این رابطه تأکید می‌شود

که جمهوری اسلامی ایران دارای طرح سیاسی واقع‌بینانه با محور قرار دادن خواست و حقوق مردم سوریه است و آمادگی دارد تلاش‌های واقع‌بینانه، مؤثر و سازنده در این زمینه را همراهی کرده و بر همین مبنا مساعدت و کمک کند.

لازم به ذکر است که حضور رئیس‌جمهور و وزیر امور خارجه ایران در اجلاس اقتصادی داووس سوئیس، همزمان با برگزاری نشست ژنو ۲، این نشست را تحت تأثیر قرار داد. اظهارات دکتر روحانی در مورد راهبرد ایران در قبال سوریه و راهکارهای پایان درگیری‌ها در این کشور، قابل توجه بود. مواضع رسمی ایران توسط رئیس‌جمهور برای پایان بحران سوریه در این مراحل خلاصه شد:

۱. جنگ و خونریزی در سوریه متوقف شود (برقراری آتش‌بس)؛

۲. همه تلاش کنیم تروریست‌ها را از این کشور بیرون برانیم (اخراج

تروریست‌ها از سوریه)؛

۳. به کشورهای که به تروریسم کمک می‌کنند نصیحت کنیم (قطع حمایت‌های

خارجی از گروه‌های تروریستی)؛

۴. زمینه‌ای فراهم کنیم تا مخالفان با دولت پای میز مذاکره و گفتگو بنشینند

(مذاکره سوری - سوری)؛

۵. راه حل نهایی یک انتخابات آزاد در سوریه است (آنچه مردم رأی بدهند برای

همه ما محترم است).

۶. هیچ دولت و قدرتی از بیرون نمی‌تواند برای کشور دیگر و برای ملت سوریه

تصمیمی اتخاذ کند (مخالفت با دخالت خارجی در سوریه).

۷. همه باید به مردم (سوریه) کمک کنیم (ارسال کمک‌های بشردوستانه به سوریه):

به طور کلی می‌توان اذعان داشت که طرح هفت‌مرحله‌ای ایران برای پایان بحران سوریه، بدون شک با آنچه که آمریکا و برخی از کشورهای حامی گروه‌های مسلح در مورد آن فکر می‌کنند تفاوت ساختاری دارد و دلیل این مسئله نیز اشراف ایران بر مسائل این کشور و تلاش صادقانه برای حل و فصل بحران موجود از طریق راه حل سیاسی با تکیه بر ظرفیت طرف‌های مختلف سوریه‌ای است.

حضور قدرتمند هیئت سوریه در نشست

آنچه در نگاه اول روز نخست نشست ژنو ۲ را برجسته کرد، جنگ رسانه‌ای طرف‌های حاضر بود. دولت سوریه با تدارک قدرتمند تبلیغاتی و رسانه‌ای به سوئیس آمد و علاوه بر تیم‌های متعدد خبری، در هیئت دیپلماتیک خود نیز چهره‌های رسانه‌ای برجسته‌ای را گنجانده بود. افرادی مانند خانم بئینه شعبان مسئول رسانه‌ای کاخ ریاست جمهوری سوریه، خانم لونا شبل مجری سابق الجزیره و مشاور رسانه‌ای رئیس‌جمهور سوریه و عمران الزعبی وزیر اطلاع‌رسانی این کشور، بشار الجعفری نماینده دائم سوریه در سازمان ملل متحد، فیصل مقداد معاون وزیر امور خارجه تیم کاملی را برای سوریه در مونتر و تشکیل می‌دادند که هرکدام از آنها در حوزه تخصصی خود توان تأثیرگذاری بالایی دارند. علاوه بر این، هیئت سوریه با یک برنامه مدون، هماهنگ و از پیش تعریف شده که با متحدان این کشور یعنی ایران و روسیه

بررسی و شامل پیشنهادهای مشخص و راهکارهای عملیاتی بود، در نشست سوئیس حاضر شد.

در واقع هیئت دیپلماتیک سوری با طرحی هفت ماده‌ای در این نشست حاضر شده بود:

۱. پیشنهاد آتش‌بس در حلب، طرحی که ولید معلم در مسکو آن را اعلام کرد. در واقع ارائه این طرح آشفتگی بسیاری در اردوگاه مخالفان به وجود آورد و کری از آن به‌عنوان «حقه‌بازی» طرف سوری یاد کرده است. مشخص است که حلب و مناطق اطراف آن جولانگاه گروه‌های مسلح مخالف، تکفیری و تروریست‌ها از همه مناطق می‌باشد و توافق در این مورد بسیار سخت است. چراکه عدم پذیرش آن توسط مخالفان آنها را گروهی جنگ‌طلب معرفی خواهد کرد که نمی‌خواهند مشکلات مردم به پایان برسد و این اندک پایگاه مردمی باقیمانده را از آنها خواهد گرفت، پذیرش آن نیز گروه‌های مسلح مانند جبهه الاسلامیه و جیش‌المجاهدین را در برابر گروه‌های تندروتری مانند داعش و جبهه النصره به‌عنوان خیانتکار معرفی خواهد کرد.

۲. عدم پذیرش مطلق هر طرحی که در مورد اختیارات و آینده رئیس‌جمهور سوریه باشد. این مسئله از طرف نظام سوریه و متحدانش، امری داخلی است که بدون دخالت خارجی باید به آن رسیدگی شود.

۳. تلاش برای انتقال دور بعدی گفتگوها به داخل سوریه با این رویکرد که ژنوا آخرین نشست در نوع خودش در خارج خواهد بود.

۴. عدم مذاکره با هر گروه رسمی مذاکره‌کننده‌ای که در نظر رئیس‌جمهور

سوریه نباشد، این یعنی بشار اسد یک شریک تمام‌عیار در مذاکرات است.

۵. سوریه اجازه ارسال کمک‌های انسانی مطابق با توافقنامه‌های دقیق را خواهد

داد مشروط به اینکه تحت نظر کامل دولت باشد.

۶. آمادگی برای توافق بر یک سازوکار معین برای مبادله اسرا و زندانیان، البته این

مسئله شامل افراد و گروه‌های متهم به ارتباط با القاعده و دیگر سازمان‌های تروریستی نخواهد شد.

۷. مخالفت با هرگونه تعیین سقف زمانی برای رسیدن به توافق.

نگاهی به وضعیت مخالفان و طرح‌های آنها

«هیئت مخالفان» دولت سوریه در نشست ژنو ۲ در واقع بخش کوچکی از مخالفان را دربر می‌گرفت که تحت فشارهای آمریکا برای حضور در این نشست انتخاب شده بودند. ترکیب این هیئت بیشتر از چهره‌های لیبرال و برخی وابستگان عربستان سعودی بود. افرادی مانند: بدر جاموس، هیثم المالح، هادی البجره، انس العبدیه، عبدالحمید درویش، نذیر الحکیم، سهیر الأتاسی، محمد حسام حافظ و لؤی صافی اعضای این هیئت را تشکیل می‌دادند.

مخالفان برای حضور در این نشست، با مشکلات مهمی مواجه بودند که می‌توان

آن را به این صورت برشمرد:

۱. عدم هماهنگی سیاسی گروه‌های مخالف، چنانکه در ائتلاف ملی عملاً چند

جریان اسلامی، لیبرال و سکولار حضور داشتند و هرکدام برای حضور در نشست

ژنو ۲ از دیدگاهی خاص برخوردار بودند؛

۲. وابسته بودن هر یک از جریان‌های سیاسی در ائتلاف به یکی از کشورهای منطقه؛

۳. نابودی موجودیتی به نام ارتش آزاد و تشکیل جبهه اسلامی که خود را

وابسته به هیچ نهاد سیاسی خاصی نمی‌بیند و نیز شکست‌های پیاپی این جبهه از ارتش سوریه و داعش؛

۴. قدرت‌گیری گروه‌های مسلح جبهه النصره و دولت اسلامی عراق و شام در سوریه؛

۵. رقابت کشورهای عربستان، ترکیه و قطر برای اثرگذاری بر روندهای جاری در ائتلاف استانبول؛

علاوه بر این مشکلات، هیئت حاضر شده در سوئیس نماینده همه طیف‌های مخالفان نبود. مخالفان داخلی که از آنها به عنوان هیئت‌های هماهنگی مخالفان (مخالف اقدامات مسلحانه و معتقد به راه حل سوری سوری) یاد می‌شود که جایگاه مهمی در میان مردم این کشور دارند، تحت فشارهای آمریکا در این نشست حضور نداشتند.

مسئله دیگر مطرح در مورد هیئت مذکور، از هم پاشیدن ائتلاف مخالفان بود. بر طبق اساسنامه ائتلاف، رأی‌گیری‌ها باید براساس رأی مثبت دوسوم اعضا باشد که در این مورد خاص و با فشارهای «رابرت فور» سفیر آمریکا در سوریه به نصف به‌علاوه یک تغییر کرد تا مسیر برای گرفتن موافقت ائتلاف هموار شود. در واقع، مدیر و مغز متفکر هیئت مخالفان در ژنو ۲ رابرت فور بود که پیش از برگزاری نشست جلسات هماهنگی مختلفی را با مخالفان برگزار کرد.

هیئت مخالفان با برنامه مدون و منسجمی وارد سوئیس نشد و این از سخنان

احمد جریا رئیس این ائتلاف در نشست افتتاحیه مشخص بود، اما سفیر آمریکا در سوریه در نشست مشترکی که با این هیئت و کشورهای عربی در حاشیه نشست مونترو داشت، مهمترین طرح‌ها و ایده‌های مطرح شده جهت ارائه توسط مخالفان و دیگر کشورهای متحد را اینگونه برشمرد:

۱. ما می‌دانیم که وضعیت و موقعیت نظام حاکم سوریه خوب و مقتدرانه است و تأخیر در برگزاری کنفرانس ژنو ۲ به نفع ائتلاف مخالفان سوریه نیست، مسئله مهم این است که مخالفان آماده مذاکره نیستند و هیچ توافق نظری بین آنها وجود ندارد.

۲. حد انتظارات ما پایین است و گزینه‌های زیادی پیش رو نداشتیم.

۳. ما معتقدیم که برگزاری کنفرانس ژنو ۲ ضروری است تا اختلافات اعضای ائتلاف مخالفان سوریه بیشتر نشود زیرا پایان دادن به اختلافات در حال گسترش سخت‌تر است.

۴. مهم این است که نظام سوریه ائتلاف مخالفان سوریه و هیئت مذاکره‌کننده این ائتلاف را به رسمیت بشناسد. به رسمیت شناخته شدن ائتلاف مخالفان توسط نظام سوریه به نفعمان است تا اوضاع طبق خواست ما پیش برود و بر امور سیطره داشته باشیم.

۵. مذاکرات باید دستاوردهایی حتی کوچک داشته باشد تا هیئت ائتلاف مخالفان دست خالی از کنفرانس ژنو ۲ برنگردد.

۶. ما در کنفرانس ژنو ۲ همه چیز را تحت نظر خواهیم گرفت تا هیئت ائتلاف مخالفان تنها نماند و نظام حاکم سوریه از نقاط ضعف این هیئت استفاده نکند.

۷. باید بسیار برنامه‌ریزی شده رفتار کرد و هیئت نظام سوریه را به سوی

مسائلی کشاند که هیئت ائتلاف مخالفان قادر به اجرای آن مسائل باشد و از ائتلاف مخالفان نیز خواهیم خواست گروه‌های مسلحی را که با این گروه روابط خوبی ندارند، تحت کنترل خود در بیاورد.

۸. بهتر است به مسائلی پرداخته شود که منافع ما را تأمین کند و اذهان را از خواسته‌های نظام سوریه مانند اعلام آتش‌بس منحرف کند.

۹. باید به مسئله محاصره مناطق، ایجاد کریدورهای امن و ارسال نیروهای حافظ صلح بین‌المللی پرداخته شود.^۱

براساس این راهبرد، باید گفت که دولت آمریکا با هدایت مخالفان درصدد آن است تا آنچه را که در حال حاضر در اختیارش نیست، به‌دست آورد. سفیر آمریکا که تلاش داشت تا به نوعی به همه موارد مطرح شده دست یابد، در واقع می‌خواست آنچه را که واشنگتن و متحدانش در سه قطعنامه‌ای که به‌دلیل وتو در شورای امنیت به‌دست نیاورده بودند، در اینجا به‌دست آورد.

هر یک از مواردی که فوراً به آن اشاره کرد، بسیار مهم بوده و با دقت و هدفمند انتخاب شده‌اند تا علاوه بر آنکه مخالفان معروف به ائتلاف استانبول از طرف دولت سوریه به رسمیت شناخته شوند، از حضور دیگر گروه‌های معارض و قومیت‌ها مانند هیئت هماهنگی مخالفان و کردها جلوگیری شود و در نهایت نیز، با بین‌المللی کردن بحران، تلاش شود تا نیروهای چند ملیتی به‌عنوان نیروهای حافظ

۱. نضال حماده؛ ماذا قال فوراً لوفود الدول العربية والغربية المشاركة في جنيف ۲۲؛ نزال حماده، المنار:

صلح وارد سوریه شوند. هدف اصلی و نهایی از این سیاست ممانعت از خلع سلاح مخالفان مسلح در کوتاه‌مدت و فرسایشی کردن روند تحولات جهت فرسوده کردن دولت و مردم سوریه بود که با هوشیاری هیئت سوری رصد دقیق شد و با آنها مخالفت گردید.

این مسئله به خوبی از طرف هیئت سوری حاضر در نشست مراعات شد و مخالفان نتوانستند حتی به یکی از خواسته‌های خود برسند که البته مهمترین دلیل آن نیز سرسختی و اصرار آنها بر کناره‌گیری بشار اسد بود. این مسئله‌ای بود که حتی فوراً هم در توصیه‌های خود بر آن تأکید نکرده بود.

جبهه‌گیری‌های صورت گرفته در نشست ژنو ۲

یکی از مهمترین مسائلی که در بحران سوریه قابل اهمیت است، تلاش آمریکا برای پیشبرد طرح‌های خود خارج از چارچوب سازمان ملل و شورای امنیت می‌باشد. استفاده ابزاری از یک رویداد و تبدیل آن به یک فرآیند و در نهایت رویه؛ شاید مهمترین هدف کاخ سفید از پیگیری تحولات سوریه و تلاش برای اثرگذاری بر آن باشد. به عبارت دیگر، دولت آمریکا تلاش می‌کند تا با استفاده از گزینه حمایت از گروه‌های مسلح مخالف، همراه کردن برخی از کشورهای جهان در خارج از سازمان ملل و شورای امنیت اقدام به تغییر نظام سیاسی سوریه کرده و سپس این رفتار را به عنوان یک الگو در دیگر مناطق جهان مورد استفاده قرار دهد.

تأکید جان کری وزیر امور خارجه آمریکا بر عدم حضور بشار اسد

رئیس‌جمهور سوریه در آینده سیاسی این کشور قبل و هنگام برگزاری نشست ژنو ۲ و اصرار بر این موضوع که تشکیل «دولت انتقالی با صلاحیت کامل» مهمترین خروجی نشست ژنو ۱ بوده و اکنون باید جامعه واقعیت به خود ببوشد، تلاشی در همین راستا تلقی می‌شود.

در خلال نشست افتتاحیه نشست ژنو ۲ در شهر مونتروی سوئیس، عملاً کشورهای مشارکت‌کننده به چند جبهه متفاوت تقسیم شده بودند: حامیان نظام سوریه، حامیان مخالفان و بی‌طرف. نکته جالب آن است که برخی از کشورهای بی‌طرف هم وجود داشتند که توجه آنها به مسئله سوریه، بیشتر از نگرانی امنیتی آنها سرچشمه می‌گرفت. بنابراین در عمل آنها را نمی‌توان بی‌طرف برشمرد چرا که این کشورها از همراهی با دولت و ارتش سوریه برای سرکوب گروه‌های مسلح تروریستی سخن می‌گفتند.

از این رو در شهر مونترو عملاً چهار جریان حضور داشتند، نخست؛ دولت سوریه و کشورهای حامی آن مانند روسیه، چین، برزیل، عراق، الجزایر و هند؛ دوم؛ کشورهای حامی مخالفان که در چارچوب به اصطلاح دوستان سوریه فعالیت می‌کنند. این کشورها شامل: ترکیه، کویت، بحرین، قطر، عربستان سعودی، امارات متحده عربی، اردن، آمریکا، انگلیس، فرانسه و مصر می‌شوند. سومین گروه، کشورهای بی‌طرفی بودند که در این نشست صرفاً به دلیل موقعیت سیاسی خود حاضر شده بودند، مانند ژاپن، کره جنوبی و سوئیس، اما گروه چهارم را باید کشورهای نامیدی نامید که به شدت از خطر تروریسم موجود در سوریه وحشت داشته و

دارند، آلمان، اسپانیا، سوئد، استرالیا و ایتالیا از جمله این کشورها به شمار می‌روند. حضور این چهار دیدگاه در نشست ژنو ۲ آن را دچار تناقضات بسیاری کرد، اختلاف دیدگاه کشورهای مشارکت‌کننده در مورد مباحثی که باید مطرح شود، افقی بیش از بن‌بست برای آن را رقم نمی‌زد.

سه موضوع مهم در نشست افتتاحیه مورد توجه قرار گرفت:

۱. **مبارزه با تروریسم و افراط‌گرایی:** حضور جریان‌های وابسته به القاعده در سوریه این کشور را به کانون اصلی حضور جریان‌های تکفیری و تروریستی در منطقه تبدیل کرده است. این دیدگاه تقریباً مورد حمایت همه کشورهای حاضر در نشست بجز عربستان سعودی، امارات متحده عربی و قطر بود.

۲. **تأکید بر کناره‌گیری بشار اسد از قدرت و تشکیل دولت انتقالی:** این مسئله مورد حمایت آمریکا، قطر، عربستان سعودی و تا اندازه‌ای ترکیه و امارات متحده عربی بود تا جایی که این موضوع در سخنان وزرای خارجه این کشورها بسیار برجسته بود. از آنجایی که در این مورد اجماعی وجود نداشت، به نظر می‌رسد بیشتر جهت تقویت موقعیت هیئت اعزامی مخالفان از استانبول بر آن تأکید شد، هرچند این کشورها همه تلاش خود را برای کنار زدن اسد از قدرت پنهان نمی‌کنند.

۳. **تأکید بر نقش و حضور جمهوری اسلامی ایران:** با توجه به موقعیت و نفوذ بالای جمهوری اسلامی ایران در معادلات منطقه و نقش آن به‌عنوان یکی از طرف‌های اصلی تعیین‌کننده در سوریه، موضوع ضرورت حضور ایران در نشست و انتقاد از پس گرفتن دعوت از کشورمان از جمله موضوعات مورد توجه در جلسه افتتاحیه بود.

مبارزه با تروریسم؛ اصلی‌ترین موضوع کنفرانس ژنو ۲

مبارزه با تروریسم، به‌عنوان یک اصل پذیرفته شده بین‌المللی، جایگاه بسیار مهمی در نشست ژنو ۲ داشت. دولت سوریه با علم به این اهمیت، در مراسم افتتاحیه نشست و از زبان ولید المعلم، خواستار همکاری بین‌المللی برای پایان دادن به حضور گروه‌های مسلح وابسته به القاعده در کشورش در قالب مبارزه جهانی با تروریسم شد.

گسترش فعالیت گروه‌های مسلح تروریستی به‌خصوص دولت اسلامی عراق و شام که اقدام به جذب صدها شهروند اروپایی و آموزش نظامی آنها کرده است، به دغدغه اصلی کشورهای اروپایی تبدیل شده و مقامات سازمان‌های اطلاعاتی این کشورها از مدت‌ها پیش در تماس با دمشق به دنبال کسب اطلاعات بیشتر از این افراد و سرنوشت آنها بودند. بازگشت این افراد به کشورهای خود در حالی که علاوه بر آموزش نظامی، تفکر خطرناک القاعده مبنی بر مبارزه با غرب را با خود دارند، خطری واقعی برای این کشورها محسوب می‌شود.

موضع وزیر امور خارجه آلمان در رسمیت دادن به نظام سوریه در مراسم افتتاحیه نشست ژنو ۲ با طرح این درخواست که «ما از دولت سوریه می‌خواهیم موضع سرسختانه‌تری علیه تروریست‌ها اتخاذ کند»، در واقع پیام همه کشورهای اروپایی برای مبارزه با تروریسم در سوریه بود. مصوبه هفته گذشته مجلس عوام انگلیس در مورد سلب تابعیت انگلیسی شهروندانی که برای جنگ به سوریه می‌روند، تقریباً از همین نگرانی کشورهای اروپایی در مورد حضور گسترده گروه‌های جهادی

اروپایی سرچشمه می‌گیرد.^۱

سرگئی لاوروف وزیر امور خارجه روسیه در پایان نشست با وزرای خارجه کشورهای عضو اتحادیه اروپا گفت: «وظیفه اصلی ژنو ۲ پایان دادن به خشونت و حل و فصل مسائل انسانی و همچنین توافق میان دولت و مخالفان برای ساختن کشوری آزاد و دمکرات و عاری از تروریسم است نه برکنار کردن بشار اسد از قدرت».^۲

تبدیل مبارزه با تروریسم و مقابله با گروه‌های افراطی و تکفیری در سوریه به یک راهبرد، هرچند یکی از اهداف اصلی نشست ژنو ۲ خوانده شد، اما مصوبه کنگره آمریکا مبنی بر تحویل برخی «تسلیمات سبک» به آنچه گروه‌های مسلح معتدل در سوریه خوانده شده است - بدون آنکه تعریفی شفاف از این تسلیمات ارائه شود - در واقع، وارد کردن خدشه جدی به آنچه مبارزه با تروریسم در سوریه به‌شمار می‌رود، بود. پیش از این نیز بیشتر تسلیمات و کمک‌های مالی و نظامی ارسالی برای گروه‌های مسلح در اختیار تندروترین آنها یعنی جبهه النصره و دولت اسلامی عراق و شام و همچنین احرارالشام قرار می‌گرفت و در بهترین حالت نیز توسط اعضای ارتش آزاد به قیمت گزافی به این گروه‌ها فروخته می‌شد.

---

۱. السعودية تريد مجاهدين في سورية ولكن غير سعوديين؛ عبدالباري عطان، الراي اليوم:

<http://www.raialyoum.com/?p=47707>

۲. مأموریت اصلی ژنو ۲ پایان تروریسم در سوریه است نه برکناری اسد؛ خبرگزاری ایسنا:

<http://isna.ir/fa/news/92110905926>

شکاف میان دیدگاه نمایندگان دولت سوریه و مخالفان در مذاکرات

همزمان با مراسم افتتاحیه نشست ژنو ۲ و به عبارت بهتر پیش از شروع این نشست، مشخص بود که دولت سوریه و هیئت اعزامی از مخالفان به شدت اختلاف دیدگاه دارند. این اختلاف دیدگاه‌ها در سخنرانی ولید المعلم و احمد الجربا خود را نشان داد. اما در طول هفت دور مذاکره‌ای که با وساطت اخضر الابرهمی در شهر ژنو برگزار شد، دو طرف نتوانستند در مورد یک موضوع واحد به توافق برسند.

دولت سوریه با یک نقشه راه به ژنو آمده بود که پیش از این به آن اشاره شد، اما در خلال این نشست یک سند مهم را برای قرار گرفتن در دستور کار ارائه کرد:

۱. درخواست از همه کشورها برای خودداری از تحویل سلاح یا آموزش و همچنین اجتناب از تحریک به اقدامات تروریستی؛

۲. این سند تأکید داشت که جمهوری عربی سوریه یک کشور دمکراتیک است که در آن قانون اساسی حکم می‌کند، دارای انسجام سرزمینی و تنوع فرهنگی است؛

۳. براساس این سند، هیچ‌کس حق نداشته و ندارد که از یک وجب خاک سوریه چشم‌پوشی کند؛

۴. در این سند آمده بود: این مردم سوریه هستند که به دور از هرگونه طرح از پیش تعیین شده و یا فشار خارجی حق تعیین سرنوشت خود برای انتخاب نظام

سیاسی کشورشان را دارند؛

۵. براساس این سند، همه مؤسسات و نهادهای دولتی، زیرساخت‌ها و

دارایی‌های عمومی و خصوصی باید حفظ و از آن محافظت شود؛

۶. در این سند آمده بود که احترام به استقلال و تمامیت ارضی سوریه، با گرداندن همه سرزمین‌های اشغالی لازم است؛

۷. همه اشکال تعصب، افراط‌گرایی و افکار تکفیری مردود است.

هر هفت درخواست مطرح شده برای گفتگو، با مخالفت هیئت استانبول مخالفان مواجه شد و در پاسخ، آنها تنها خواستار مذاکره بر سر تشکیل دولت انتقالی و برداشته شدن محاصره مخالفان در شهر حمص بودند، مسئله‌ای که براساس سند منتشر شده نشست ژنو ۱ بند «۸» آن محسوب می‌شد و برای رسیدن به این مرحله، باید اقدامات متعددی به‌عنوان مقدمه کار صورت می‌گرفت.

اخضر الابراهیمی فرستاده دبیرکل سازمان ملل متحد در پایان هر دور از مذاکرات با حضور در جمع خبرنگاران از سرسختی دو طرف در مواضع‌شان سخن می‌گفت، اما در تمام هفت دور مذاکراتی که در ژنو برگزار شد، هیچ‌یک از دو طرف از مواضع خود کوتاه نیامدند. در مورد اینکه چرا هیئت مخالفان هیچ تدبیر و یا طرحی برای ارائه جز درخواست برای تشکیل دولت انتقالی و برداشته شدن محاصره مخالفان در شهر حمص نداشت، دلایل زیر قابل طرح است:

۱. این هیئت نماینده همه مخالفان نبود؛ هیئت اعزامی مخالفان متشکل از نیروهای لیبرال و نیز نیروهای طرفدار عربستان دستچین شده توسط آمریکا بود. اخوانی‌های عضو ائتلاف و برخی جریان‌های اسلامی از حضور در این هیئت خودداری کرده بودند. کمالینکه براساس برآوردهای موجود هیئت اعزامی نماینده تنها ۳ درصد مردم سوریه به‌شمار می‌رفت. هیئت هماهنگی نیروهای ملی برای تغییر که در داخل و خارج از سوریه حضور دارد و طرفداران آن از ائتلاف بیشتر است - چون مخالف اقدام

مسلحانه می‌باشد - با پافشاری آمریکا در ژنو نماینده‌ای نداشت. بنابراین هیئت اعزامی از استانبول نمی‌توانست قولی دهد و یا سندی را امضا کند که بعداً توان اجرایی کردن آن را نداشته باشد.

۲. هیئت اعزامی به‌صورت کامل تحت تأثیر دیپلمات‌های آمریکایی بود. یک گروه از دیپلمات‌های آمریکایی که تعداد آنها به ۲۰ نفر می‌رسید به سرپرستی رابرت فورده سفیر سابق آمریکا در سوریه در ژنو حضور داشتند و هدایت مخالفان برعهده آنها بود.^۱

۳. مخالفان اعزامی تنها سطح دیپلماتیک و رسانه‌ای مخالفان مقیم استانبول را دربر می‌گرفتند. نفوذ آنها تنها بخش کوچکی از خاک سوریه را دربر می‌گیرد که یکی از آنها شهر حمص است. در این شهر گروهی از اعضای ارتش آزاد حضور دارند که بیش از یک سال است در محاصره قرار داشته و حدود سه هزار شبه‌نظامی در بدترین وضع ممکن حاضر به تسلیم شدن نیستند، از این‌رو، مخالفان تلاش کردند تا به‌صورت جزئی در مورد حمص صحبت کرده و از دیگر مناطق محاصره شده سوریه - به دلیل عدم نفوذ - سخنی به میان نیاورند که این درخواست هم با مخالفت دولت سوریه مواجه شد. چراکه به باور دولت سوریه آتش‌بس جزئی یا صلح جزئی وجود خارجی ندارد.

۴. مخالفان نمی‌توانند تضمینی در مورد تأمین تمامیت سرزمینی سوریه بدهند.

۱. جنیف: استدعاء لـ«الجهاديين» والحل البوسنی؛ محمد بلوط، روزنامه السفير بیروت؛ ۲۸/۱/۲۰۱۴.

لازم به ذکر است که دولت سوریه همچنان نسبت به استان هاتای ترکیه - که در سوریه اسکندرون نامیده می‌شود - ادعای ارضی دارد و از سوی دیگر رژیم صهیونیستی نیز بلندی جولان را اشغال کرده است، طبیعی است که وابستگی مخالفان به ترکیه و رژیم صهیونیستی مانع از پیگیری مطالبات ارضی سوریه نسبت به آنها می‌شود.

۵. در مورد مبارزه با تروریسم، با وجودی که می‌توانست یک مبحث توافقی باشد، اما در صورت توافق مخالفان با چین درخواستی، آنها از سوی برخی از گروه‌های مسلح که روابط نزدیکی با گروه تروریستی جبهه النصره داشته و دارند، به‌عنوان خائن شناخته شده و اندک همکاری موجود هم با آنها قطع خواهد شد.

در مجموع می‌توان گفت اختلاف نظر موجود، بیشتر به دلیل تفسیری است که دو طرف از توافقنامه ژنو ۱ دارند. در حالی که دولت سوریه می‌گوید به دلیل عدم حضور در این نشست (ژنو ۱) نمی‌تواند همه موارد تصویب شده در آن را بپذیرد، بر این مسئله تأکید دارد که نیل به دولت انتقالی که مخالفان بر آن تأکید دارند، سازوکار و مقدمه‌ای دارد که برای تحقق آن باید توافقات اولیه صورت بگیرد و پافشاری مخالفان جهت کناره‌گیری بشار اسد از قدرت نیز با واقعیت‌های میدانی سوریه همخوانی ندارد چراکه طرف مقابل در دو جبهه جنگ با ارتش و همچنین دولت اسلامی عراق و شام شکست‌های سنگینی خورده و بیشتر مواضع خود را از دست داده است.

با این تحلیل، می‌توان گفت آنچه در سالن مذاکرات و با میانجی‌گری اخضر الابراهیمی گذشت، مذاکره میان دولت سوریه با عربستان، آمریکا، قطر و ترکیه

بود چرا که این هیئت اعزامی باید به منویات این کشورها توجه ویژه‌ای می‌کرد و عملاً بحث میدانی شامل تبادل اسرا، آتش‌بس و مصالحه را در دست نداشت.

اعلام شکست مذاکرات و تعیین تاریخ جدید

پس از ۹ روز مذاکره در حالی که هیچ‌یک از طرفین از اصول و مبانی تعریف شده خود کوتاه نیامدند، نشست ۲۰ عملاً بدون هیچ دستاوردی به پایان رسید. تنها نتیجه این مذاکرات که از همان ابتدا نیز می‌شد آن را پیش‌بینی کرد، شکست آن بود.

اظهارات اخضر الابرهمی در روز پایانی نشست ۲۰ در واقع تحلیلی بر واقعیت‌های موجود سوریه به شمار می‌رود. این واقعیت‌ها که در میان امیدواری فرستاده سازمان ملل در سوریه نسبت به آینده مذاکرات بیان شد، شامل دلایل شکست این مذاکرات است که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱. وجود شکاف عمیق میان مخالفان اعزامی به سوئیس و هیئت دیپلماتیک

سوریه؛

۲. عدم پایبندی دو طرف برای توقف خشونت‌ها؛ دولت سوریه می‌گوید آتش‌بس

باید همه‌جانبه باشد، نه در یک جبهه خاص که این مسئله با توجه به فعالیت گسترده

داعش در سوریه و استقلال عمل نظامی این گروه، تضمینی را از طرف مخالفان ایجاد

نمی‌کرد؛

۳. با وجود فشارهای آمریکا بر مخالفان برای رسیدن حتی به یک توافق مقطعی

و کوچک برای رسمیت یافتن هیئت اعزامی مخالفان، دولت سوریه حاضر نشد چنین

امتیازی را بدهد، چرا که مخالفان توان اجرایی کردن توافقات را ندارند؛

۴. تلاش‌ها برای رسیدن به توافقی در مورد شهر حمص نتیجه نداد؛ دولت سوریه می‌گوید در حمص زنان و کودکان و افراد کهنسال می‌توانند از مناطق محاصره شده خارج شوند، اما هیچ مواد غذایی و دارویی به این منطقه ارسال نخواهد شد چرا که به دست گروه‌های مسلح می‌رسد؛

۵. گروه اعزامی از استانبول نماینده همه طیف‌های مخالفان نبودند؛ در این مورد کردها، هیئت هماهنگی و حتی اقلیت‌های دیگر سوریه حضور نداشتند؛

۶. مخالفان تحت تأثیر کشورهای حامی خود قرار داشته و عملاً از خود اختیاری برای تصمیم‌گیری نداشتند؛ همانطور که اشاره شد یک هیئت ۲۰ نفره آمریکایی در هتل کونتیننتال شهر ژنو هدایت مخالفان را برعهده داشتند و دیپلمات‌های ترک و عرب نیز به طور مداوم توصیه‌ها و تجویزاتی برای آنها داشتند؛

۷. هیئت اعزامی دولت سوریه به‌عنوان نماینده همه مردم این کشور، حاضر نبود در مورد استقلال، تمامیت ارضی و همچنین آینده سیاسی این کشور امتیازی به مخالفانی که یک اقلیت کوچک بودند، بدهد؛

۸. مخالفان با نقشه راه ارائه شده توسط دولت برای پایان دادن به تروریسم و خشونت‌ها پاسخ مثبت ندادند؛

۹. اعلام کنگره آمریکا مبنی بر کمک نظامی به آنچه که گروه‌های مسلح معتدل نامیده شد، راهکار سیاسی برای پایان دادن به خشونت‌ها در سوریه را زیر سؤال برد. این مسئله حاکی از عدم پایبندی آمریکا به توافقنامه ژنو ۱ و همچنین قطعنامه ۲۱۱۸ شورای امنیت است.

آمریکا و روسیه به‌عنوان دو بازیگر بین‌المللی در بحران سوریه، هرکدام طرف مقابل را متهم به شکست مذاکرات می‌کردند. روسیه گروه اعزامی از استانبول را متهم کرد که یک هیئت جامع از همه مخالفان را دربر نمی‌گیرد و از سوی دیگر واشنگتن نیز طبق معمول دولت سوریه را مسئول شکست مذاکرات قلمداد کرد چرا که به زعم کاخ سفید حاضر نشده است به کناره‌گیری اسد تن دهد.

اعلام برگزاری دور بعد مذاکرات در تاریخ ۱۰ فوریه (۲۱ بهمن‌ماه)، تحت فشارهای آمریکا و روسیه صورت گرفت. هم مخالفان و هم دولت سوریه به خوبی بر این مسئله آگاهی دارند که دیدگاه‌های آنها نمی‌تواند به‌هم نزدیک شود، تا زمانی که مخالفان خواستار کناره‌گیری بشار اسد از قدرت و انحلال همه نهادهای امنیتی و نظامی این کشور باشند، نفس مذاکره هیچ نتیجه‌ای ندارد و عملاً «مذاکره برای مذاکره است» که می‌تواند سال‌ها طول بکشد و این بیشتر به نفع دولت سوریه است تا مخالفان.

بررسی راهکارهای آمریکا و متحدانش برای آینده سوریه

با توجه به شرایط میدانی در سوریه، پیشروی‌های ارتش و نیروهای دفاع ملی در همه مناطق، امن‌تر شدن دمشق نسبت به دوره ۶ ماهه گذشته و نیز با توجه به قرارهای مصالحه صورت گرفته در مناطقی مانند معضیمه الشام، برزه، بیبلا، بیت‌السحم، زبدانی و قابون - به نظر می‌رسد که نظام سوریه این توانایی را دارد که همچنان قدرت خود را پایدار نگه دارد و از سوی دیگر بشار اسد براساس اطلاعات موجود، در انتخابات ریاست‌جمهوری تحت هر شرایطی پیروز واقعی میدان خواهد

بود؛ بنابراین، با توجه به این مسائل و آنچه در خلال ژنو ۲ گذشت آمریکا و متحدان آن سه راهکار در مورد سوریه پیش‌رو دارند:

الف) قبول نامزدی بشار اسد در انتخابات آینده و باقی ماندن او در قدرت براساس توافق ضمنی با روسیه و واقعیت‌های موجود در عرصه سیاسی و نظامی این کشور؛

ب) تلاش برای تغییر موازنه قوا از طریق تقویت گروه‌های مسلح با تجهیز آنها به سلاح‌های بسیار پیشرفته و همکاری اطلاعاتی بیشتر. این مسئله به دلیل نگرانی آمریکا از دستیابی جبهه النصره و داعش به این تسلیحات و مخالفت کشورهای اروپایی با آن، راهکاری دور از ذهن است.

ج) تلاش جهت یافتن جانشینی برای بشار اسد.

با توجه به برخی اخبار منتشر شده در ژنو و حاشیه مذاکرات، آمریکایی‌ها علاوه بر در پیش گرفتن راهکار دوم جهت مسلح ساختن برخی گروه‌های نظامی برای همراه کردن آنها در صحنه سیاسی، دنبال ایجاد یک سازوکار برای یافتن جانشین بشار اسد می‌باشند. بر این اساس، کاخ سفید تلاش می‌کند تا رئیس‌جمهور آینده سوریه فردی غیر از بشار اسد و از علوی‌های این کشور باشد که مورد قبول ایران و روسیه بوده و در ساختار نظامی - امنیتی این کشور نیز نفوذ داشته باشد.

این دیدگاه در حالی توسط آمریکایی‌ها مطرح می‌شود که دولت سوریه و شخص بشار اسد امروز در موقعیت بسیار مناسب و برتری نسبت به یک سال پیش

قرار دارند و هیچ‌یک از علوی‌های این کشور حاضر نیستند خود را در رقابت با رئیس‌جمهوری ببینند که حدود سه سال است برای بقای او در مسند قدرت و سرکوب مخالفانش دست به اسلحه برده و تلفات و هزینه بسیار سنگینی داده‌اند.

نتیجه‌گیری

نشست ژنو ۲ با همه تبلیغاتی که در مورد آن صورت گرفت شکست خورده شروع و به پایان رسید. شاید مهمترین دلیل شکست این نشست را - علاوه بر مواردی که در متن گزارش آمده است - باید عدم واقع‌بینی مخالفان و کشورهای حامی آن برشمرد. این عدم واقع‌بینی آنها را در برابر استدلال‌های دولت سوریه قرار داد که معتقد به مبارزه با تروریسم و حفظ ساختارهای نظامی و امنیتی کشور بود. حضور نداشتن جمهوری اسلامی ایران در این نشست عملاً توفیقی اجباری بود چراکه مشارکت در چنین نشست از پیش شکست‌خورده‌ای که در آن برخی طرف‌ها به دنبال دست یافتن به منویات خارج از قانون خود بودند عملاً حاصلی برای جمهوری اسلامی ایران در پی نمی‌داشت.

در پایان توصیه می‌شود چنانچه مخالفان و حامیان آنها با همین دستور کار یعنی تشکیل دولت انتقالی و برکناری بشار اسد از قدرت حاضر در نشست بعدی حاضر شوند، جمهوری اسلامی ایران در آن حضور پیدا نکند چراکه این نشست با چنین رویکردی از همان ابتدا محکوم به شکست است.

منابع و مآخذ

١. «جنيف ٢»: الفشل المفيد واشنطن وجدت بديلا عن الاسد؟؛ سامي كليب، روزنامه الاخبار، شماره ٢٢١٢:

<http://al-akhbar.com/node/١٩٩٨٨٤>

٢. نضال حماده؛ ماذا قال فورد لوفود الدول العربية والغربية المشاركة في جنيف ٢؟؛ نزال حماده، المنار:

<http://www.almanar.com.lb/adetails.php?fromval=١&cid=٥١&frid=٥١&eid=٧٢٤٦٦٧>

٣. السعودية تريد مجاهدين في سورية ولكن غير سعوديين؛ عبدالباري عطوان، الراي اليوم:

<http://www.raialyouth.com/?p=47707>

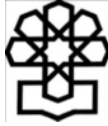
٤. مأموريت اصلي ژنو ٢ پايان تروريسم در سوريه است نه برکناری اسد؛ خيرگزارى ايسنا:

<http://isna.ir/fa/news/92110905926>

٥. جنيف: استدعاء لـ«الجهاديين» والحل البوسنى!؛ محمد بلوط، روزنامه السفير بيروت:

٢٠١٤/١/٢٨:

<http://www.assafir.com/ViewAuthor.aspx?AuthorID=3993&ArticleID=336188#!/ArticleWindow.aspx?ArticleID=335763&ChannelID=5&ref=AuthorArticle>

شماره مسلسل: ۱۳۵۱۲

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: شکست مذاکرات ژنو ۲ در سایه عدم حضور ایران

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی)

تهیه و تدوین: کریم جعفری

ناظر علمی: مهدی امیری

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. سوریه

۲. ایران

۳. ژنو ۲

۴. آمریکا

۵. خاورمیانه

۶. اروپا

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۱۱/۱۹